

Dolinszky Miklós :
Hortobágyi László
2003.Április.
Megjelent:
Dolinszky Miklós
Időrengés-kilenc muzsikus
tíz vallomás
(Osiris kiadó,Bp.2004)

"Volt harminc évünk 1960 után, amikor meghasadt a történelem valósága : ekkor még minden zenei nyelv a kihalása előtt és után elsajátíthatóvá vált, hogy általa új világ-zene születhessen. Senki nem vette észre." *Hortobágyi László*

HL: Hallgassuk meg a *Nagy Fúga*-t. Ez körülbelül olyan, mint amikor öt liter vér lecsorog a végén, szemben egy barokk zenei koncert utáni latens aktivitás igényel vagy, hogy korszerűen fejezzem ki magam: telve a zenei kollektivitás és "köznyelv" implantált pozitív energiáival.

A *Nagy fuga* persze egy gyönyörűséges haláltánc és zárókö az európai zene katedrálisán. Ez a világ már nem az eredeti teremtés világa, hanem annak összetört alakja, ezért a legszebb itt a pusztulás és annak művészete.

Ez a művészet az emberi faj anómiájának és mesterségesen kondicionált hamis tudatának a művészete, amely napjainkra korlátlan választékot kínál az elidegenedés kultúrszörnyeinek materializált tudat mutációiból. Én nem fatalizmusból gyűjtöm a zenei szörnyeket is és minden mást, ami látszólag borzalmas, hanem hogy megértem őket és hogy általuk láthassam-látathassam a kivezető alternatívákat. A lakhatatlan emberi társadalmak eddigi története során úgy adódott, hogy itt képződik le a legjobban az emberi tehetség és sokoldalúság - vegyük picit szemügyre az *Alhambra* kinzoeszköz gyűteményét, vagy a *Norad* navigációs szoftvereit - csak éppen szerzőik olyan világba születtek, ahol a tehetségük - *nota bene* mind a mai napig - ekképpen teljeseznek ki.

Az általam *apo-kapitalizmus*-nak becézett struktúra a II. ezredforduló táján elérkezik a klasszikus hindu kasztrendszerhez hasonló, rendkívül zárt mono-kultúrájú és kényszerpályán haladó, a bolygó felszínén globális társadalomként egységesülő

fogyasztói biomaszájához, a humanoidok nyálkás mega-város-kolóniáihoz. Ebben az egyébként érdekes világban a létrejött tulajdonságok és az általuk artikulálható szociális mozgás lehetőségei behatárolt kasztokat és behatárolt anyagcserére nyomorított személyiségeket hoznak létre, a maguk kultúrát és földi javakat természetet fogyasztó-pusztító ízlésükkel egyetemben.

A *Nagy Fuga* - ahol a szólamoknak a múlt visszfényeként még jelentősége van - előrevetíti a schönbergi *reihe* - egymással egyenértékű illetve egymással kicserélhető hangsorainak, *kanban-lego* univerzalitását, mondhatni a zene ipari szabványát.

Nos ekkor a fehér ember világa elérkezik az addig rejtett, évszázadok óta a világrend mélyében létező elv materializált éthoszához, amely nyilvánvalóvá és hallhatóvá teszi az emberi tevékenységek „*mögöttes jelentését és viselkedését*”, azaz egy régi/új paradigma logikáját, a történelem egymásra rímelő *Kondratyev* ciklusainak hullámaiban. Ugyanis az az ipari elv és társadalmi gyakorlat, mely szerint ezen az ajtón bemegy az előregyártott alkatrész, azon pedig kijön az autó, avagy azon a kapun bemennek az emberek, amason pedig kigördülnek a szappan és haj bálái - ime egy – *reihe* -, ugyanazon az ember - a *Galaktika* e piciny beszennyezője - által létrehozott, de planetáris-individuális tudatát elidegenítő „eszme” vagy művészet lecsapódásai.

Bocsánat, hogy *axioma* vakkantások formájában próbálom magam kifejezni.

Ebben a világban mára a zene - úgy tűnik - az emberiség édes mérge, egyben eme keletiesedő nyugati társadalom életérzéseinek minden más művészetnél és tudománynál érzékenyebb lakmuszpapírává lett.

DM : Interneten is olvasható interjúid egyikében azt mondod, hogy ma már legfeljebb mutánsok hallgatnak Beethovent. Na most a Beethovent nagyjából tudom, de kik a mutánsok?

HL: Például Te vagy én. Hadd firtassam a zenetudósok felelősségét: miért engedjük át a fontos problémákról való beszéd terepét a kóklereknek? Miért nem foglalkozik a magas zenetudomány azzal, ami lényeges a zenében? *Stockhausen* már a ötvenes években megjósolt egy világzenei folyamatot, természetesen egészen más kicsengéssel mint ami megvalósult, 1949-ben pedig *Cage* megírta az *Interludes*-ket , ami valójában egy átértelmezett *gamelán* struktúra és hangzás. Ma már nincs komoly intuitív vagy akár elméleti, azaz egy érvényes kultúrális nyelv világképén alapuló extrapolációs elméleti hozzáállás, *Adorno* simán éhenhalna.

Igaz, ma már maga a megvalósult világzene is büzlő tetem, ahol a kenyai siratókat albán kecskepásztorok *Fairlight* kísérettel mixelik vedikus meditációvá vagy *goa-*

trance parti darabbá.

A hatvanas években elindult úgynevezett ifjúsági ellenkultúrák mögött ma egy globális-univerzális expanzív úthengerkultúra áll, amely bedarál minden létező tradicionális nyelvet és különösséget s amely sikeresen eltüntetve-felszámolta a rebellis underground és az avantgard sokszínű kísérletező szubkulturáit is.

A megvalósult (*zombi*) világzenének egyik szimptomatikus szörnyűsége már szinte annak kezdeti arculatában is megjelenik: a legbonyolultabb *perzsa* tizennyolc fokos vagy indiai huszonkét fokos oktávfelosztástól kezdve, a távol-keleti poliritmiákig mind bedarálta a fehér ember új zenéjének négynegyedes, *A-A-B-A-B-A* végtelenül szegényes műformájába. Ma már mindegy, hogy az ilyen alapok fölött *gamelán*, *perzsa* zene vagy *Andok*-beli *sicu* szól: itt a tradicionális zenék szintetizált vagy mintavételezett hangszínekké pusztultak le.

Hollandiában eközben körülbelül húsz barokk együttes mellett hat vegyes bőrű *gamelán* együttes működött, mára minden *gamelán* zenekar kihalt, a *barokk* zenekarokból maradt vagy kettő. Itt is természetesen mutánsok játszanak eredeti hangszerken mutánsoknak.

Amerikában például a nyugati parton a 70-es években volt egy *Gamelan Son of Lion* nevű együttes, akik - miután *Bali*-n az eredeti *banjar*-orchestrák eltűntek - az UCLA Ethnomusicology Department számítógépein rekonstruálták az eredeti hangolásokat, majd újraépítették az eredeti *gamelán* hangszereket és végül új-zenei darabokat irtak rájuk. Különös, de némelyik hallgatható.

DM: Ethnohistorizmus?

HL: A fehér ember ezen leleménye pont olyan mint a *New-Age* vagy bármilyen új-*religio*. Miközben az eredeti faluközösségből származó *bali* zenész a *Sheraton* szállóban hawaii gitáron nyaggatja a szörnyűséges "*My Way*"-t, a *Stanford University* komputeri virgoncan elemzik az elporladt *banjar* orchestrák előadásmódját. Már ha tudják, bár ők azt hiszik. Igaz legalább megpróbálták, s így módon megvalósul az a sivár igazság: ezekből a kultúrákból csak az marad fenn amit a fehér ember megért ("és hazavisz").

Ez persze nagyon kevés. Ezen korszak számos jószándékú csoportosulásai érdekes darabokat hoztak létre, de ezek ugyanúgy zárvánnyá váltak - kulturális "*pod*"-dá - mint a repetíció kvázi-kollektív kulturális szőnyege, amely éveken át egy zenei nyelvnek, a "*komoly*" zene utolsó kvázi-kollektív zenei szőnyegének és *aurora borealis*-ának bizonyult.

Persze némelyek számára az is világossá vált, hogy a repetíció - copyright *Terry*

Riley vagy Steve Reich - alapstruktúrái valójában az indiai-afrikai poliritmikus gondolkodást kolonializálta átértelmezett és lehülyített reinkarnációiban.

A könnyű zene utolsó és hasonló kvázi-köznyelvi produktuma, véleményem szerint a *Tangerine Dream: Ricochet* koncertjének a *Notre-Dame*-ban történő élő előadása, egy máig nem meghaladott zenei-kulturális egysége volt a racionális európai zenei hagyományok és az ifjúság pszichedelikus exodusának, ahol a teuton fogantatású elektronikus zenei nyelv fűgaszerű, pre-repetitív struktúrája találkozik a fiatalság extatikus, de itt még kifinomult "üvöltésével". Ha megfigyeljük, akkor ezeken a hangokon azonban már kezdett nagyon átütni a világ "megsérülése", az előadó-szerzők kezdtek ráérezni arra a létező globális szellemi és szociális nyomorra és jövőkép anomáliára, ami fűtötte és az üzemanyaga volt, és lesz is, ennek az egész ifjúsági haldoklásnak.

A kezdeti pozitív, tisztán és ortodox elektronikus zenei szemlélet - bár keleti maszlaggal zagyválva - tehát iszonyúan lehülyült a négynegyedekre és primitívségükben is hülyítő hurkokra, ahol mint a ragasztó szívása, a vesék akusztikai masszázsa az egyetlen katarzis.

A társadalmi brutalitás zenei leképezése és annak fogyasztása - a proletár mp3-ig bezárólag - szociológiailag egyre jobban lesüllyed. A *Tangerine Dream*-nél az egyedi zenei tudás mellett tíz-tizenötmillió márkába került a cucc, ma, a DJ-kultúrában tulajdonképpen ugyanez érhető el a hetvenötezer forintos lemezjátszóval. Igaz, itt a sokszorosan kiárult zenei műformák ezredik reinkarnációját véli újrakérődni a DJ-k végtelen áradata...

DM :A technikai eszközök fejlődése hogyan befolyásolja a zenehallgatási szokásokat?

HL: Ma az egykori klasszikus *mainstream*-ből a "bel esprit" célközönség már csak azokat hallgatja és veszi még egy darabig (nyilván a *félvezetőtárolók* totális uralmáig) amelyekben, például kizárólag eredeti hangszereken játszanak, vagy egy képzelt, archaizált korabeli előadás mód szerint zenélnek. Ki ismeri például *Tinctoris* irreguláris, egy kvinttel mélyebbre irt *cantus firmus*-ra komponált miséit? *Ockeghem*-összkiadás nemrég valósult ugyan meg, most is csak azért, mert az egykori hippinemzedék még egy utolsó vásárlóerő löketet képvisel a volt *master-rights* tulajdonosok számára, akik ezért úgy vélik, érdemes a hatvanas-hetvenes években felvett felvételeket újra nyomni CD-n. Új felvételek, új együttesek és új előadásmódok azonban már nem nagyon lehetségesek, s ha valaki még emlékszik az *EMI Electrola*, *Reflex "Studio der Frühen Musik"* sorozatára, annak világossá válik

korunk kiadási ethosa: DVD-n és DTS-8 -at követő formátumokban *J.Tinctoris* vagy *Jan Obrecht* már nem nagyon lehetséges, *Herbert von Karajan* opcionális, sajnos több esélyes.

Azért legyünk picit bátrak és gondoljuk tovább, hogy a jelenkori technika nyomán azonban nyílhatna egy kicsi lyuk a zenetörténet sötét égboltján, amely odavezethetne, hogy a hangszeres plazma-képernyős előadók fényceruzával igazi és virtuálhangszereket, elektronikus modulokat *real-time* vezérelnek a színpadon. Ez a sokadszorra áhított "élő-elektronika" első igazi megvalósulása lenne: színpad, három nagyképernyő, rendes hangszerek, gyors számítógépek még - *horribile dictu* - *midi*-vezérelt akusztikus hangszereket is el tudnék képzelni a kezük ügyében. A technika először tenné lehetővé, hogy igazi élő elektronika, extázis és zene, ott, akkor, a közönséghez visszacsatolva, kollektíven jöjjön létre. No persze mindehhez kellene egy mögöttes kollektív zenei azonosság és zenei köznyelv melynek szubtársadalmi (*tribal consciousness*) kódoltsága révén a résztvevők azonos fázisba kerülnének egymással.

Itt nem az elhagyni kívánt lakhatatlan világ és persze a zene által elérni képzelt belső szabadság privát mitologikus bozótharcával állnánk szemben, hanem a *barokk* zene mindennapjait idéző zenei gyakorlat valósulna meg. Nyilvánvaló, hogy eme elképzelés a *sampler*-ek sorsára jut: amikor megjelenik egy fantasztikus technikai eszköz amivel rést vághatnak a jövő felé és a fantázia remélt felszabadítása irányába, egyben a gyárak képzeletszűkítő hangszín- és cucc-egyeduralmán, akkor kiderül, már nincs mit mondani. Kimondható: csak akkor jöhetnek létre új - ma már csak virtuális - kultúrák, ha a résztvevő elemek - és itt zenei elemekről próbálunk beszélni - mindegyike a maga autentikus rendszerében és kulturális közegében, hangsúlyozottan a nyelvi, hangelméleti rendszerének a legigazibb eredetiségében kerülne beépítésre egy másik hasonlóba. Ekkor lesz új minőség és érdekes módon, működni fog.

A magas kultúrák zenéi mögött (is) olyan közös emberi nyomorúság és tapasztalat rejtőzik, mely túlmutat a művészeteken és a tudományokon, messze az emberen túl, az ember mögé, arra a borzalmas pokolra, amiben élt, és amiből jött. Itt a kultúrák téren és időn átívelő, közös gyökere nem más mint az emberi nyomorúság évezredes párklata mely *Ariadné* fonalaként köti össze e látszólag idegen-ismerős, emberlaktavilágokat és az abból való szabadulás évezredes és közös művészet-technikáit, kezdve az ősember vagy az afrikai *Ga* törzs többszólamú dobnyelvétől *Cavaille Coll* francia orgonaépítő mester több száz regiszteres orgonájáig, ugyanaz szól mögöttük. Hogy az egyik temperált rendszer, a másik pedig huszonkét fokú hindu skála, az már csak a kultúranropológiai csomagolás. Mire azonban a technika lehetővé teszi a világ megváltását egy új valóság létrehozása által, addigra kiürülnek

az új valóságot felépítő elméletek üzemanyagtartályai, a tradicionális kultúrák és életmódok tapasztalatai már régen kihaltak erről a földről.

DM: Megdöbbsent, amit mondasz. Én eddig abban a hitben voltam: éppen az a bajunk, hogy mindent megőrizzünk. Hogy csak megőrizni tudunk. Hogy a megőrzés technikáinak túlbujánzása hozza el a kultúra végóráját, mert a technika nem engedi, hogy a múltunk terhét letegyük a hátunkról. Ezzel szemben Te azt állítod, hogy a legújabb hangtechnikával a komoly zene nem vihető tovább.

HL: Hát érdekes lenne *Clemens Non Papa*-t vagy *Tinctoris*-t hallani nyolc csatornán. A probléma az, hogy a kis, torzonborz kiadókat felzabálják a *major*-ök, napjainkban csak a *master*-t veszik meg, kiadni már nem adnak ki, várják az új médiumot, globális új médium viszont nincs. Szemben a *VHS-JVC* kompromisszummal (ez a szabvány természetesen a legrosszabb, hadd folyjon ki a proli szeme, de olcsó és elterjedt), a *DVD* audio-szabványa, bár kettő is van belőle, mai napig nem jött össze. S ha valamit nem lehet százezres nagyságrendben eladni akkor nem adják ki. Nemcsak az új médium hiányzik, hanem a valós és manipulált igények sokszínűsége. A médiumok drágák. Egy CD önköltsége pár tucat cent, a boltban hatezer forint körül. Nem is veszik, inkább másolják *worldwide*. A CD aranykora körülbelül három éve lejárt. Amit lehetett, kiárultak, de újat, progresszívet, akár újragondolt *Beethoven*-t már nem adnak ki, azaz CD-n már nem, DVD-n még nem. Természetesen új felvételekre gondolok, nem a koncertek képi rögzítésére.

Ami a kérdést illeti van itt két érdekes összefüggés: ha a *Tau Ceti*-ről érkező muzikologus áttekinti a közelmúlt és a jelenlegi zeneakadémiai repertoárt - az előadóművészekét amúgy nem különben - akkor óhatatlanul arra a megállapításra jut, hogy *J.S.Bach* előtt nem élt zeneszerző és nem létezett zene ezen a planétán.

Most jótékonyan tekintsünk el az ezredforduló környékére lehanyagló nagy dél-indiai templom zenekarok vagy a japán *gagaku* szerzőitől, melyeket szintén elkerült a magas zenetudomány nézetnyalábja.

Igy a romantika zenei termése vált a jelenlegi zenei magaskultura részévé, ez a *zombi* zenekultúra azonban már régen nem alkalmas a valóság katartikus modellezésére: itt a zenei minőség oldaláról nézve nagyon tanulságos és érdemes összehasonlítani az afgán *sarod* zenész veleszületett ritmikai előadásmódját egy kortárs vagy akár egy klasszikus zongora darab ergonomiai-mimikai koreográfiájával vagy egy *acid-go*a party hangszin kollekcióját a zenekari hangzás homogenitásával, ahol egyébként a tartalom kiürülésével vált szintén egyre fontosabbá a csomagolás, lásd *Mahler* szimfóniáit.

A klasszikus európai zene struktúrája és szerzőik képessége a kulturtörténet kimagasló, de a Föld nevű bolygó egy értékes kisebbségi kulturális zárványa, amely olyan a fejlődést beteljesítő és öntörvényű nyelv birtokába jutott melyre hatást gyakorolni - bár sokan megpróbálták - a modern technika képtelen.

Amikorra lehetőségessé vált például az azóta tönkrement *Synclavier*-el valós időben *Palestrina* típusú szólamvezetést hangszerelni - tehát az ismert, de egy már nem élő hagyomány struktúráját új zenére váltani -, addigra ez már senkinek nem jutott az eszébe. Nyilván nem véletlenül és én pontosan erről a kényszerpályáról beszélek általában.

Persze azért mindig lesz öt ember, aki az elérhető, de nem katonai technikát arra fogja használni, amire való. Annyi biztos: ezek a mindennapi vagy akár a zenei technológiák (ahol egyébként a katonai alkalmazás s majd elévülés után itt bukkannak fel először a számítástechnikai fejlesztések produktumai) nem értünk vannak.

A szükségesen elegendő, a jelenlegi világot működtető profitráta vehető ki általa, a használhatóság alsó határáig művészileg megtervezve névtelen mérnök tehetségek által. Lásd *Windows*, satöbbi, mind úgy szar, ahogy van. Itt korunk egy további ismerős sajátossága látható: a menstruáló lesbikus *Barbie*-baba alkotói valójában hallhatatlan művészekként jelennek meg a mediákban de ki ismeri a *Hubble* teleszkóp tervezőit ?

Ma egy nagyvállalat ugyanolyan tudatossággal hoz létre egy terméket, mint amivel régen a gótikus katedrálisokat felépítették, s amikor egy korporáció üzletet szimatol, azonnal valósággá válnak a futurologusok legsúlyosabb rémálmai is.

Mellesleg a 80-as években a már Koreában licenszben gyártott az *F-16*-os fedélzeti komputerei három hőrakéta lehetséges becsapódási térkordinátáit voltak képesek kiszámolni a hangsebességű robotpilóta vezérlése közben - ez egy nehéz topológiai extrapoláció -, mialatt kommunikált a vonatkozó 8-ad földszelvényű navigációs műholdjával, hogy a szárnyakon lévő *cruise-missile*-k agyát feltöltsék a helyi topográfia adataival, - nos ekkor éltük át a hazai piacon a *Sinclair* és a *Commodore* 16 számítógép áldásait a 64K memoria kapacitással.

A minőség persze sokba kerül, és innentől kezdve szociológiailag be van löve az egész akciórádiusz, mert csakis az veszi majd meg, aki megteheti, viszont aki meg megtehetné, azt nem érdekli. Végül visszatérünk ahhoz az öt mutánshoz, aki a technikát *Ockeghem* hallgatására használja. Ekkor viszont saját farkába harap a kígyó, mert ez az új valóság csakis az új valóság által létrehozott technikával győzhető le. A művész a technikát a valóság átépítésére használja illetve kellene, hogy használja.

Az ember képes a világegyetem átépítésére, de olyan közösségi zsákutcában él, ahol a gondolatai egy öröklött nyomvonal mentén mozog és amikor a történelem szele az összes nagy koponyát egy hatalmas nyugati istállóba tereli, akkor a tudósok és a művészek a nagyvállalatok és a katonai tömbök sertéseivé alacsonyodnak le s ezzel el is dől, hogy ezen elmék és tudományuk-művészetük produktumai milyen jövőt alakítanak ki.

„*A számítástechnika korában élünk*” - szól a közhely, de én még nem láttam olyan kormányzatot sehol a világon, amelynek társadalomirányító vagy parlamenti működését számítógépes döntéshozatali szoftver segítené.

Egyetlen kivétel *Stafford Beer* és a *Cybersyn* kísérlete Chilében, ez a projekt természetesen csak 1970-ben volt lehetséges, azóta a korporációk sorai összezárdtak.

Egy szociológiai inputokkal támogatott, jól megírt program részrehajlás nélkül tudná mérlegelni egy adott ország gazdasági, társadalmi, kulturális állapotait. Mindenesetre hatékonyabban, mint az a képviselő, aki három percenként mond papírról egy ostoba mondatot. Rendkívül szellemes és ügyes katonai és játék és lehallgató programok és rendszerek (pld. az elavult *Echelon* vagy az új francia *Lacrosse* rendszer) léteznek, de olyat nem ismerünk, amelyik az abortusztörvényre, adószabályokra, újraoltásokra, hormonkészítményekre, stb. valós szociológiai adatok alapján tenne javaslatot egy hájfejű bizottságnak. Többek közt azért, mert nincsenek valós szociológiai adatok. Ehelyett marad a pusztító parlamenti kreténizmus és piszkos morál.

Bár az *Internet* használatával újragondolható lenne az állampolgári részvétel a közösségi struktúrán belül, itt másodpercek alatt megnyilvánulhatna a valós társadalmi akarat, borítékolom: az efféle megoldásokra az *Internet* szolgáltatók egy ideig még nem telepítenek új szervereket.

Ebben a hangzatos számítástechnikai világban tulajdonképpen csak a legfontosabb helyeken nincs komputér.

Ismételni muszáj nekem: a világ társadalma és kultúrája nagyfokú kényszerpályán mozog. Szó nincs isteni büntetésről, eleve elrendeltségről, a leghétköznapibb fizikai paraméterek nyomán alakul így a helyzetünk. Mivel a jelenlegi állami és globális szintű döntéshozatalokban sehol sem a valóságra támaszkodnak, s kizárólag a kollektív hamis tudat uralma létezik, ezért a társadalom bizonyos oldalirányú elmozdulásai a véletlennek köszönhetők. Így nem az emberi elme, a természet koronája építi a civilizációt, hanem a véletlenek és katasztrófák sodornak minket egy irracionális jövő felé.

Félreértés ne essék, ez nem pesszimizmus, hanem az emberi társadalmak

fejlődésének jelenlegi és megkerülhetetlen iránya.

DM: Van ma nyelv- vagy közösségképző ereje a technikának?

HL: Feltétlenül. Ha a pornót, játékokat letöltő háló-közösségekre gondolunk akkor a válasz még inkább igen. Igenlő a válasz akkor is ha a *Virtual Graal Helmet* fantázianevelű sisakban a *brain synthesizer* -t tehát az agy *theta* hullámait szoftveresen lokalizáló, és azt a géppel szinkronba hozó majd zeneként alkalmazó frekvenciák impulzus mintáinak hálóbéli cserebelésére gondolunk vagy a különböző terror, pedofil és vallási szervezetek honlapjait vesszük górcső alá.

Ugyanakkor használnunk kell *Moebius* tudatunkat : nyilvánvalóan a technika használata a közösségi struktúra tudattalan prioritásain alapul és ez egy olyan *feedback* mely korlátozza annak használatát: *viking* vagy a *java*-i faluközösségek struktúráját vagy a *Gupta* kori 80 tagú templom-zenekarok partitúráját modellező szoftver-technológia pillanatnyilag nem létezik.

Viszont, hogy valami kedélyes is elhangozzék, akár létezhetne is néhány indivirtuális műhold csatorna adásainak kódolt élvezése az úgynevezett személyi kádakban - '*Personal Grave*' -, sóoldatos melegvízben és légzőálarcban, intravénás fúzió- ez lesz a *szleg* . A *VirtuAlien* sisakprogramok - ezek majd a fül mögé beültetett '*slot*-ba kattintható *VideoDramok* lesznek - még beláthatatlan mennyiségű élményt tesznek kiárulhatóvá a mintavett és digitalizált világból. „*A Hullaevő Csíra*”, a „*Kermofág Játékok*” és „*Az Alien G pontja*” című remekművek sorozatai.

Csupán néhány fiktív szoftver: *Compaq de Sade*, *A kis Inkvizítor*, *Én, Himmler*, *Cocalia*, *Softnirvana*, *Hybernaculum*, *Cyborgia'sm*. etc..

Azoktól a *hacker*-ektől, akik zseniálisan behatoltak a *Pentagon* titkos oldalaira, csak arra futotta, hogy odaírják: “*nyaljátok ki a seggem*”, ahelyett, hogy letöltötték volna a titkos információkat és felküldték volna műholdakra, hogy bárki hozzáférhessen. Egy pillanatig úgy tűnt, hogy a szabadság utolsó foltjai a *hacker*-ek kicsiny "*pod*"-jaiban még megmaradnak a *Háló* fejlődésének ezen korai szakaszában de a kóbor *cyber*-lovagoktól csak ennyi telt.

Itt tehát az a kérdés, hogy rátérjünk a lényegre, hogy az a képesség és kreatív erő, mely az emberré válás folyamatában az emberen túli másvilágok és technikák korlátlan teremtésében megnyilvánul - s ahol az emberi nem és elme távolodása önmagától mint globális kultúrtörténeti-genetikai folyamat jelenik meg -, az, a hominida természetrajz vagy alapprogram része-e, vagy a faj eredendő hamistudatának egyik lehetséges megnyilvánulása.

Egyáltalán érdemes elmélázni azon, hogy szükségszerű-e a hamis tudat és

szükséges-e a mesterséges hamis tudat: ezt ábrázolja fantasztikus módon a testet elhagyó óegyiptomi szárnyas lélek (*ka*) - ez még nem a keresztény galamb - a lélek elidegenedésének e korai ábrázolása, vagy az évekre sötét cellába zárt tibeti szerzetes szellemi praxisa, aki beavatásának végső fázisában önmaga vagy választott istene földi alakmását (*tulpa*), mások által is látható formában materializálja.

DM:Igen, csak az ilyesfajta alkalmazásban benne rejlik egyfajta totális ellenőrzés lehetősége is, mégpedig, mint az Echelon példája mutatja, nem is különösebben titkolva. Ezzel szemben, ha nem tévedek, az interjúid egyikében említett “élő elektronika” technika és közösség kibékítésére, áthidalására szolgál.

HL: Nagyon érdekes dolgok történnek és egyelőre nem szabályozott módon.

A tudomány igazi arca és eltorzult gondolkozásmódja, a vele látszólag nem kapcsolódó művészetekben tükröződik vissza, hiszen szellemi szintjének megfelelő zenei leképezése egy csodálatosan összetett, bonyolult polifon és poliritmikus rendszer lenne. Ehelyett mit hallasz: zajzenéket, értelmetlen csapkodást 4/4-ekkel a végtelenségig, hörgő *goa*-loopokat, amelyek a pofádba verik a valóságot.

Napjainkban egészen elképesztő, hogy a póriás ember tudata - mint evolúciós melléktermék - milyen módon szublimálja ezt a borzalmas fizikai világot: gyönyörpalotákat, fantasztikus építményeket hoz létre, na nem a valóságban természetesen, hanem virtuálisan. A zene pedig azért a legkülönlegesebb az összes kultúrateremtő virtuális világ közül, mert az egy létező fizikai másvilág.

A technikai előrehaladással szinte korlátlan lehetőségek birtokosai leszünk, bárki, bármilyen hangot, bármilyen minőségben létrehozhat. A gépek, szoftverek felhasználását persze döntően az befolyásolja, hogy milyen hülye a gazdájuk, de az ifjúság most varázsceruzát kap kézhez. A számítógépekben olyan munkaállomás kezd kialakulni, ahol az *audio* (az élő), a *midi* (a vezérelt), és a virtuális hangszinmodulok kollektívája egy időben áll rendelkezésre, tehát nem kell stúdió, nincs szükség ezer különféle masinára, kábelre és illesztésre. A zene drámai változáson fog átmenni, soha nem hallott virtuális, akusztikai világok jönnek létre.

Itt látok egy áttörést, erről a területről nagy zeneszerző-csomagolók várhatók.

A zene használata tökéletesen meg fog változni, de nem a nyelvezete, hiszen a ritmus, a hangnem, a hangszín eléggé korlátolt készlettel bírnak hanem mint élvezeti kozmetikum . A II. Háború utáni hullámok az összes műformát elfogyasztották, a legabsztraktabbtól a legbutábbig mindent többször kimerítettek. A bonyolultság irányába automatikusan nem fejlődhet a zene, sosem fogja elérni az indiai poliritmiát, bár a világ bonyolultsága ezt indokolná. Mivel a tömegek befogadóképessége és

szociológiai összetétele miatt magaskultúra sem jöhet létre, így tehát a meglévő primitív ifjúsági kultúrák által létrehozott műformák újracsomagolása valósulhat csak meg.

Ahogy azonban ezideig nem jött létre az új technika és szoftveres elektronika kollektív élő alkalmazása, úgy, sajnos, nem bízom abban sem, hogy egy kollektív zenei nyelv hamar megvalósulna. Egyébként szigorúan zártkörben terjesztett határozott véleményem az, hogy szinte minden idáig létező magas művészeti zenei nyelv és annak mögöttes extázisa "*transzhumán*".

S itt most játszunk el egy pillanatra a "*komoly*" zene egyik lehetséges jövőképeivel: a genetikailag is módosult, a jelenkori nyugati társadalmak mindennapi gyakorlatában deformálódott új ember *transzhumán* zenei nyelve a következő lehetne: a komputer-rész tulajdonképpen adott, ha valami fejlődőképes korunkban, akkor az a számítógéptenyészetek generációi, ezek majd kigöngyölik az agyat, s abból a zenei impulzusokat, ez lesz majd a *consociator* sisakja. Ma még úgy hívják, hogy *Virtual Reality*. Az új *transzhumán* zenei nyelv egy aszimmetrikus, bitonalitású, egy időben több tempót alkalmazó, de egymással "fázisban megfordított" gépi poliritmiát alkalmazó, az ember alfa és theta hullámaival szinkronizált, de több dimenziós tér-algoritmusokat használó, többcsatornás leképezést és előadást megvalósító nyelvnek és technikának kell lennie. Nem az lesz, ugyanis ehhez a zenei nyelvhez új emberfajta szükségeltetik. Ezért a zene jövője valós próféta megbízhatósággal *Sziszüfosz* sziklájával szimbolizálható. Pedig azt mondják, a zenei ritmusok, az acid-partik lüktetése, az ősember tábortüze de *K.Barlow* vagy *Ligeti György* munkái is az agy fizikai bioáram feszültség-ingadozásait képezik le.

Tehát amennyire az indiai társadalomra jellemző a befelé fordulás, a képzelt belső szabadság megkövült hamistudata, úgy ebben a "*komoly*" zene utáni zenei világba is kizárólag a transzcendentális, hipnotikus, statikus zenék épülnek be. Az összes rendelkezésre álló műfajból csak a pszichedelikus, drogos vonulat szelektálódik ki. S bár így is a választék óriásinak tűnik, a mögöttes folyamat mindenütt ugyanazt a célt szolgálja: a szellemi kivonulást, az exodust ebből a sivár világból. Hirtelen kialakul a különböző társadalmi rétegek közös nevezője. Hiába látod a stílusok eszközhasználatát, zenetechnológiáját különbözőnek, mindegyik ugyanarról szól s ahol egy újabb paradoxon nyilvánul meg: a legelvonultabb, legegényebb mennyországkeresést a legdurvább fizikai hatással érik el, itt már nem egy kifinomult, bonyolult zenei szövet ringatja katarzisba az eltávozni vágyót, mint a francia századforduló hipnotikus orgonazenéiben. Az akusztikai gyönyör, a kellemes, beleket és vesét masszírozó basszus zenetörténeti változást jelez. Hiszen ilyen jó mélyhangok még sose voltak a zenében, sokszor én is azért is megyek

partira, mert az e heti világvégét a zsibbasztó basszusokban képzelem élvezni. Egészen az ókorig visszamenőleg a zene belül, a füleden át érzékelt esztétikai, matematikai-akusztikai arányok, ritmusok, hangszínek révén okozott gyönyört. A mai zenének az az áttörése, hogy szellemi szövevénye és asszociatív képessége megszűnik, lezuhan ebbe a súlyos, ősemberi ritmusvilágba, így stimulációja már kívülről hat, ami a hús bombázásában és akusztikai masszázsaiban nyilvánul meg.

A zene élvezete a vérkeringés módosulásában, az adrenalin-termelés felszökésében, és nem a belső individuális katarzisban jelenik meg. Ugyanakkor ez a külső hatás valójában a legbensőbb exodust szolgálja. Az iránta mutatkozó igény pedig örök és globális és folyamatosan nő.

DM:Magyarán van egy hallatlanul fejlett technikai potenciál, amely hallatlanul kisszerű vagy ésszerűtlen célokat szolgál.

HL: A kortárs komoly zene miután kihalt még ránk hagyott egy tapasztalatot: ez a zene annyiban a világ előtt járt, (mint minden tudomány a magaskultúrában), hogy muzsikusaiknak és szerzőiknek nagyrésze 30 évvel ezelőtt elérte azt a végpontot, ahol magánmennyországuk beleütközött a valóság utolsó falába, és onnantól kezdve kialakult egy érdekes zenei etológia: a privát mitológiák bozótharca. Hihetetlenül fejlett zenetudományi ismeretanyag és zeneszerzési technikák alakulnak ki, a zeneszerzői csoportok vagy akár az *IRCAM* körül készült partitúrák, bármennyire is hallgathatatlan darabok, az emberi szellem csúcsát képviselik és az európai szellem drágakövei a világ összkultúrájában.

A zeneszerzés-technikák eljutottak fejlettségüknek arra a végső pontjára, ahol saját entitásuk ködébe burkolva tanyáznak önnön Parnasszusuk csúcsának magányában mint önálló, értelmetlen univerzumok. A grafikailag attraktív partitúrák a nagy fegyverrendszerekhez hasonlítanak, de mondhatnék óvodabéli füttyiversenyt is ha nem éreznék empátiát.

A komolyzenészek elkövették azt a hibát, hogy leültek egy fotelba, és azt mondták, én egy exkluzív nyelv tulajdonosa és egy kisebbségi magaskultúra részese vagyok. Hiba volt a *Fibonacci*-sört huszadszorra is újrarahangszerelni, mert az nem az emberi fiziológiának szól, s hiba volt süketté válni, amikor Európán kívüli zenék váltak megismerhetővé. Ezek a partitúrák csakis az adott műre érvényes, egyszer használatos előadási jelekkel vannak telezsúfolva, és már csakis egy privát kód elsajátításával szólaltathatók meg. Ez a privát poklok egymásmellettsége, miközben az erős osztálytudatú szerző ül a fotelban és szürke magányában haragszik arra a világra, ami eltartja őt ideig-óráig és elhiszi neki azt a sok kiüresedett hókuszpókuszt.

Ugyanakkor érdekes módon ezeknek a zenéknek a szerkezetét hiába ülteted át gépi-valóságba, vagy alkalmazod a komputerek világára, ott sem működnek és senkit sem érdekel, mert ugyanolyan individuálisan anomikus nyelv, mint amilyen a *Virtual Reality* sisakokba süppedt nemzedéké lesz majd.

DM:*Ehhez képest a világzene milyen szellemi alapokról indul?*

HL: A globalizáció küszöbén meghasadt a történelem valósága - ez nem gyakran esik meg - s kaptunk egy történelmi lehetőséget a világban egyidejűleg létező és létezett zenei nyelvek összehasonlítására és megértésére a megváltozott gondolkodás és a modern technika segítségével. Ez a lehetőség nem csak a zenére volt érvényes. Még az úgynevezett posztmodern, általam *apo-kapitalista* fogyasztói kasztrendszernek tartott struktúra beállta előtt, mielőtt a múlt szivárványos visszfényének vélt tradicionális kultúrák kihaltak volna és egy deformált, kasztosodó nyugati világ épült volna fel: a hatvanas évek utolsó pszichedelikus löketeként volt egy időszak, amikor megszülethetett volna az európai zenekultúrához méltó nagy összehasonlító zenei szintézis-elmélet, a fizikai tudományok *Univerzális Elmélet* kereséséhez hasonlóan. Volt huszonöt-harminc év erre. Soha többet. Előtte a feudális tradicionális kultúrák öntörvényű, átjárhatatlan világa és a polgári társadalom bornirt európacentrikus világképe, utána az előbbieket pusztulásra követően az új-globális multikultúra ugyanolyan átjárhatatlan homogén, konform-szűk világa. Ezen a küszöbön, ebben a történelmi menetben bukkant fel először és utoljára ennek az egyébként a létező valóságnak ellentmondó és csak lehetőségében valóságos szintézisnek az esélye. *Senki nem vette észre.*

DM:*És ehelyett mi történt?*

Amikor 1968 után az elcsendesült torzonborz kisebbségnek már csak a befelé vezető út marad és a nagy lélekcsiszárok *ashram*-jai is kiüresednek, akkor eljön az általunk lakhatatlanná tett világból való kiszállás egy újabb fejezete és menetrendszerű igénye, avagy kis degenerált forradalma. Az ősi ösztön örök szoftvere, fejen átbucskázó "*belépni a képbe*" technika, ősi kínai költői leleménye, a "*trance-forever*" az *Alien*-lótetű fejére emlékeztető virtuális sisak által, legyőzni a napi valóságot a divat, a drog és a tudomány segítségével, s ahol a punk még szociális töltésű osztályharagja a kasztmerek és megváltoztathatatlan társadalmi valóság helyett önmaga ellen fordul, (itt a biztosítótűk divatja átlényegül a teljes testet - különösen mint az eksztatikus derviseknél, az intim helyeket is - átszövő

piercing, a színes kontaktlencsék, a testplasztikák és a *tattoo acid*-es divatjává) s ahol - ez a legfontosabb - az Európán kívüli kultúrák összes kliséinek és félreértéseinek "*Világ-Zene*"-ként történő felbukkanása látható.

Ez idő tájt zajlik le a fehér ember utolsó találkozása többek közt az indiai zenével is, amikor az ötvenes évek második felétől e zene egészét és eredetét illetően egy kisebbségi, bár előadójában - *Pandit Ravi Shankar* - zseniális szeletével azonosították a történelmi és létező hindusztáni zenét, kezdve *John Cage*-től *Yehudi Menuhin*-on át egészen a *Beatles*-ig.

Mellesleg a *maharaja*-udvarok eltűnésével párhuzamosan a tradicionális indiai zenei iskolák kihalása már a századfordulón megindult, s a klasszikus indiai zene eme - a fehér ember fogyasztása által történő - félreértése is elvezetett a rettenetes popipar globális "konform-köznyelviségéhez" hasonlítható konzum indiai zene kialakulásához. Így homályosul el egyébként az indiai zene eredeti lényege is, mely nem más, mint egy fantasztikusan kifinomult, ősi eksztatikus *exodus* amely ugyanakkor maga a matematikai tisztaság és mennyország, s ha megengeded, az a véleményem, hogy ha van pokol, ott biztosan indiai zene szól.

A világon az indiai és a *gamelán* a legszigorúbb matematikájú zenék, ahol egyetlen hang se improvizatív és főleg nem meditatív, itt mindegyik kompozíciót az évszázadok ismétlése kövezi bele a repertoárba, és mégis: az előadó vagy a jávai zenekar soha nem tudja ugyanazt ugyanúgy lejátszani. A szabadság óceánja ez, ahol a résztvevők a túlvilág mérnökeiként apró racionális kövezetekből és egységekből építik fel az indiai zene hatalmas, transzcendens gótikus katedrálisát. Az egész schönbergi sor (*reihe*) egy *teuton* szögesdrót-*walhalla* a *gamelán* rendszerhez képest. A fehér ember ergonómiai eltávolodása a zene eredeti eksztatikus faktorától és egyben elidegenedett üvöltése a *Cavaille Coll* orgonák 32" ajaksípjainak megszólaltatásakor válik nyilvánvalóvá és egyben természetesen gyönyörűvé.

Forduljunk most egy pillanatra napjaink progresszív de már szintén eltűnő *rave*, a *goa trance*, az *acid* és a pszichedelikus *dub* zenéihez. A zene olyan fizikai kábítószer melyet semmi más nem tud helyettesíteni, általa arányok, konstrukciók szállnak az agyba, és olyan érzések születnek ott - drogok nélkül is - melyeket semmilyen más érzékszerv nem indukál és nem képes közvetíteni. S amíg például az előbb említett indiai zene egy évezredes fejlődésű szellemi *exodus* ebből az elviselhetetlen világból, úgy az *acid* zene hasonló attitűdje elvezet a test és a lélek hétvégi szabadulásának kívülről stimuláló fogyasztói praxisához vagyis mint a "*kiszállás művészetének*" újabbkori technikája jelenik meg.

Így következik be egy könnyed mixet alkotva a korszerű technika és az Európán kívüli zenei elemek egyidejű felbukkanása az ún. *Világ Zene* napi gyakorlatában,

illetve az elidegenedés és a mesterséges hamis tudat digitális hordozóiban mint *sampler*-ek, *Virtual D-Sound Helmet*, *DVD*-k, hangszin és program *CD-Rom*-ok stb. Itt egy pillanatra hadd idézzek a saját lemezkísérő szövegemből, amely tudatosan kívánta ábrázolni ezt a lehetséges és véleményem szerint hamarosan bekövetkező jövőt:

"A *"Sangeet Novus Sensus"* egy a 200 év múlva az *Eridanus* csillagrendszerből érkező szocio-etno muzikológus számára készült demo, mely 1995-96-ban a volt Kelet-Európában, mint a késő XX. századi szociológiai élmények transz-szónikus tükröződése valósult meg.

Technológiai alapja az öreg FFT spektrum-analízist algoritmusként használó PCM-morfológia és egy saját fejlesztésű virtuális felhang-szintézis software volt.

A zene itt mint fiziológiai szöma (*szleg*) jelent meg, a valóság elhagyásának illetve a „*computed mēmesis*” technológián alapuló társadalmi *Moebius*-tudat kialakításának egyik lehetséges akusztikai megoldásának tünt.

A moduláris *goa*-elektronika, a *tablā-mēmek* mátrix-topológiája, a szintetizált karcinogén *PCM*-szekvenciák, az asztrál-hallucinogén hangszerelés *hindusztán*-i stílusa vagy az analizált interstelláris spektrum-minták polifonikus alkalmazása és a geometrikus fraktál-hurkok *Zipi*-programozása, illetve a keverés *pythagoreus*-i módja egy mēmetikus pókhálót vontak a század elidegenedési trendje következtében növesztett, foszforeszkáló *acid*-tudatokra és mint az ezredvég kifinomult „*the prāna of transocietē*”-je jelent meg.

Később, amikor az emberi tudat hálózatokba költözött, illetve áttelepült a *Jupiter* sztratoszférájába - ebben az időben a zene eredeti frekvencia-algoritmusait lézeres tüimpulzussá konvertálva rákötötték az emberi neuron-végződés szinapszisaira és percenként több ezres lökésszámú, 3D-s, 16 Hz/b.p.m. impulzus-momentummal stimulálták azokat - akkor a zenetörténet egy újabb szakasza kezdődött el, amelyben a „*Sangeet Novus Sensus*” zenei anyaga szükségszerűen a múlt ásatag etnológiai lidércnyomásaként avult el."

/H.L. visszaemlékezései, „The Virtual Mēmesis of Music” címmel a „Technomusicology” 2009/IV. pp.709-128. októberi számában./

DM:Egyik interjúdban felpanaszlod, hogy azért nem jön létre szintézis a különböző zenei irányzatok között, mert túlságosan rövid az élettartamuk, és mire odajutnánk, már kiszorítja egy másik. Kérdés, hogy a világzene, amely a szintézis jegyében lép fel, valóban rendelkezik-e szintetikus erővel. A később komoly zenének titulált magasrendű zene rangját egykor nem utolsó sorban éppen az integrációs képessége biztosította, mellyel különböző zenéket fel tudott emelni és közös nevezőre tudott

hozni úgy, hogy a felhasznált elemeket nem megtagadta, hanem magasabb egységbe rendezte s ezáltal éppen hogy igazolta. Ezt a képességet a magas zene szerkesztéstechnikájának komplexitása tette lehetővé. A kérdés számomra az, hogy ilyenfajta technika híján a világzene tényleg rendelkezik-e szintetikus erővel. Mert ha nem, akkor szintézis helyett csak a szinkretizmus kétes erényét mondhatja magáénak. Az az érzésem, hogy a világzene (amelyről szerinted már múlt időben kell beszélni) egyfelől a tradicionális zenekultúrák végérvényes eltűnéséről, másfelől egy egységes zenei köznyelv hiányáról beszél anélkül, hogy az utóbbinak helyét be tudná tölteni. Kiemeltük közülük a falat, és kiderült, hogy abban a pillanatban meg is halnak. A világzene kulturális és technikai feltételeinek megszületése számomra éppen a helyi nyelvek pusztulását, nem pedig új köznyelv születését dokumentálja. Az egységesülés tehát valójában széthullásról beszél. Mert szintézis éppen, hogy markánsan különböző dolgok között hozható létre. A puha, lagymatag közelség, a "minden mindenhez hasonlít" életérzése mögött viszont tulajdonképpen az idegenség tapasztalata rejlik, az, hogy nyugodtan lehetünk közel egymáshoz, úgysem érünk el a másikig, vagy lefordítva a zene nyelvére: úgysem tudunk már kultúrák feletti köznyelvet létrehozni.

HL: Nagyon jó a felvetés és valójában ugyanarról beszélünk miközben én egy történelmileg egyszer megadatott lehetőség elmulasztásáról ejtek néhány kóbor könnyet. Nem titok számunkra, hogy a globalizáció és a "multikulti" csakis a fehér ember mániája-találmánya s ez a tény igazolja fenti mondataid mindkét értelmét. A helyi kultúrákból - a 20. század eleji etnomuzikológia szellemében - sajnos annyi maradt meg, amennyit a fehér ember feljegyzett. Az angolok a vonatépítés, gyilkosságok és a bengáliai jutaipar tönkretévése között feljegyeztek néhány zenei eseményt is. Ha nem teszik, semmit se tudnánk a 18.századi *Bengália* zenei életéről. Egy idő után észrevettem Indiában a zenei utazások során, az egyetlen előnyöm az, hogy fehér vagyok. Nem voltam hajlandó kvázi vegetariánusként az évezredes hindu filozófiák páráját inhaláló, eme "igazságok" hívőjeként rögzíteni az eseményeket, hanem csak egy csillagutazó rácsodálkozásával és összehasonlító képességével szándékoztam értelmezni a dolgokat, de ugyanakkor szívvel, együttérzéssel és azzal az értelmetlen pusztulás feletti tehetetlen harag érzésével, amely mindmáig kitölti hétköznapijaimat. Az a kettős nézetnyaláb ami a kérdésed és azok értelme mögött húzódik meg, pontosan a megvalósult *zombi Világ-Zenének* azt az alternatívátlan és látszólag eleve elrendelt és illogikus szociál-muzikológiai "fejlődését" vagyis ellentmondását tárja fel, melyet én is felfejteni véltem. Hülyeség de azt kell mondjam, hogy ezt az új *Világ-Zenét* muzikológusoknak kellett volna létrehozniuk és

azoknak, akik még azt hiszik, hogy a zenei tradíciók a társadalom fejlődése ellenére átmenthetők. A fejlődés szót kimondva, rendkívül bizonytalan vagyok az idézőjel használatának kellően megindokolt elhagyását illetően.

DM: De ha megmenthetők, minek a szintézis?

Szintézisre akkor lehet, illetve van lehetőség és szükség - már akinek - s akkor lehet megvalósítani azokat, amikor már nincs egyezményes *ethos*, köznyelv és kultúra az emberek és azok közösségi struktúrái között. A tibeti templomi zenék szerzői - olykor 8-9 perc hosszúságú 72 bpm tempójú zenei periodusokra komponáltak és partitúrán rögzítették szerzeményeiket, vagy emlithetném *Ustad Amír Khan* -t *Indoré*-ből aki (igaz kevés alkalommal ún. "*mehfil*" koncerteken) 56/4 -es *tála*-ban adta elő ének kompozícióit.

Az a helyzet, hogy ilyeneket holnap estig képes volnék sorolgatni könnyes szemmel, de meg kell kérdeznem: hol van napjaink azon emberfajtája - a mutánsokon kívül természetesen - akiknek ezen történelmi, de még megtanulható zenei gyakorlat kínzó napi szükség lenne.

Pedig egy biztos, a zenei gondolkodás azon különösségeit, melyeket ezek a nagy ázsiai zenekultúrák napjainkig létező gyakorlatában a zenetudós megérteni vél és még megtalál, azokat soha de soha többet nem lehet egy későbbi kor zenei gyakorlataként újra ki vagy feltalálni.

És én ezeket időtlen, lebegő és zárt univerzális értékentitásoknak tekintem még akkor is ha az emberi kultúra természetes haladása a történelem szemétdomjára löki ezen gondolati-zenei konstrukciókat.

Ugyanakkor - és ez még egy érv a szintézis általam képzelt megvalósítása mellett- a jelenkori nyugat-globális társadalmak szociál-kulturális életérzése véleményem szerint rendkívül közel áll az ázsiai műzenék mögöttes jelentéséhez.

Így az is a véleményem része, hogy a kiháló ázsiai tradicionális zenei műformák a történelem részéről soha meg nem ismételt módon kialakított természetrajza nyomán, tehát a gyarló ember évszázados szenvedéseinek párlatán kifinomult fiziko-akusztikai egyetemessége okán, és ugyanakkor az információknak ez az újkori határok nélkülsége révén lehetővé vált szintézis, alkalmas lenne a mi világunk katartikus ábrázolására.

Már persze ha a zene erre való.

Természetesen tisztában vagyok vele, hogy mindez korunk egyik privát képzelgése, egy túlélő-startégia, melynek csak a nyilvánvaló és ezáltal megvalósíthatónak vélt lehetősége van meg napjaink kultúrájában, de persze egy reménytelen vállalkozás.

Ki hinné de ugyanakkor, továbbra az is a véleményem, hogy az általam felállított konstrukció valóságos globális zenei köznyelvet valósítana meg - természetesen akkor ha planétánk historikus fejlődése a jelenlegitől eltérő lenne- ugyanis forrása nem más, mint az emberi művészet-köznyelvek hasonló attitűdje, tudományosan szólva: annak "*viselkedése*" implantálódna egy globális kultúrába az új kor digitális hangszerelésében.

Ha így történne, akkor az igazi világfalu szellemében egy új egységes világzenei köznyelv keletkezhetne, melyben minden résztvevő elem a maga eredeti minőségében: saját fennmaradt autentikus rendszerében és kulturális közegében, nyelvi, hangelméleti rendszerének megőrzésével épülne össze. Sohanapján persze.

De mint ahogy megbeszéltük már, korábban az ilyen képzelgéseknek a felbukkanása az emberi tudatokban, az ismert társadalmi kötöttségek okán, egyáltalán nem volt lehetséges, úgy primitív jóslásom szerint az új globális rend sem alkalmas terepe az efféle gondolatoknak. Ott ugyanis ahelyett, hogy az állam elhalásának kívánatos, de pillanatnyilag reménytelen perspektívája valósulna meg és ahelyettm, hogy a társadalmak központi irányítás nélküli, önálló kicsi egészekké, egymással informatikai és infrastrukturális kapcsolatban álló, szabadon választott, saját hierarchiával rendelkező kicsi, ökológiai közösségekké omlának szét, természetesen nemzetek és határok nélkül, úgy ma ennek pont az ellenkezője erősödik, éppen a globalizációs trend *Vishnu*-szekere által, s amiből csak a határok nélküliség és a nagyvállalatok az államszervezeteket háttérből irányító globális hatalma valósul meg.

S nincs ellentmondás az autonóm de atomizált közösségek és az egységes *Világ-Zene* között, ezt a szisztémát már kipróbálták hosszabb ideig Kinában, Indiában, Japánban, Indonéziában, stb.

DM: Amivel kételyeim vannak, az az, hogy ez az állítólagos közös nevező hangzó zenére váltható. Szerintem az egyetemes vonások csakis speciális vonások alakjában képesek hangzóvá válni. Biztos, hogy átmenthetők ezek a vonások?

HL: Természetesen ebben a való világban nem, itt a dolgok elpusztulnak. Mint *King-Kong*, elmegyünk érte majd majd megöljük mert nem viselkedik megfelelően.

Ilyen ez az új kultúra is.

Miközben történelmünk szelekciós természete okán kiháló kultúrák gondolati konstrukcióinak közös többszöröséről és azok megmentett elemeiből felépített szintézisről beszélek, addig mondjuk *Ockeghem*-nek az volna a jó, ha negyven kórus énekelné még száz év múlva is. Erre van esély de nem sok. Futurológiai kérdés:

marad-e annyi és olyan mutáns réteg, amelynek még fontos az *ockeghem*-i struktúra. Ez ügyben nincsenek illúzióim. Szeretett korunk kivételes adománya, hogy én már és még hallhattam *Ockeghem*-et, akit ezúttal tekintünk a világból nekünk fontos dolgok szimbólumának és ez egy újabb érvem korszakunk kivételessége mellett, mert nem biztos, hogy az unokák agyvelőit a késő gót polifónia fogja megborzolni.

Ahogy a *hindu-mohamedán* klasszikus zene struktúrája sem válik a jövő kultúrájának nélkülözhetetlen részévé az *ockeghem*-i szólamvezetéssel egyetemben, úgy a fennmaradás egyetlen zálogának a dühödt archiválás mellett, egy szintézisben való részvétel tűnik, de persze csak tünedezik. A zenetörténet mai irányát a zene végletes technicizálódása, a tömegkultúra uralma, a szubkultúrák teljes és ozmotikus felszívódása szabja meg.

Az európai klasszikus zene nyelvét ismerők egy exkluzív társadalmi karanténban találják magukat, helyzetüket az indiai oszlopszentek vagy *yoga* -k elkülönült rendjéhez hasonlítanám: akár tíz évig is képesek féllábon állni. Némelyek darabot írnak egy-egy befektetési alap vagy biztosító számára, mások alászállnak, és a zeneszerzés technikáját túlélési technikává varázsolják, időutazásokat hajtanak végre és privát utakat nyitnak egy másik világ felé, a vágyott szabadság és túlélés világába. Elmondható mára, - és ez úgynevezett humán művészetek mindegyikére igaz -, hogy a művészetek gyakorlása olyan megalázó pizsmogás a húgyos homokos ládában, ami már csak az alkotónak élvezetes és fontos.

Ugyanakkor a fiatalok zenei hozzáállása is gyökeresen megváltozott, itt a zene hagyományos gyakorlatából származó úgynevezett szellemi gyönyört drogokkal pótolják, a mai zene oldaláról pedig az akusztikai stimulust adják hozzá. Igaz, zenéről itt már voltaképp nem is beszélhetünk: itt már többé nem a struktúra a lényeg, hanem annak energia-szintü megjelenítése, az akusztikai petting, amely azonnal lehívja a kollektív, de ma már csupán tudati forradalmat az akol-meleg hangár partikon melynek során a résztvevő megindul az egyén sötét belső terei felé, s ahol csupán egy összetört ego kitinváza várja a szabadulni vágyót.

Az ő és a mi agyunk és tudatunk már diribdarabra töredezett, a média és a fogyasztói kultúra eme új fejezetei által. E nemzedék számára teljesen természetes, hogy lelépjen ebből a világból, hol tablettá, hol hangerő, hol egy reinkarnált filozófia segítségével. A nem létező társadalmi jelenlét szempontjából ez szinte mindegy. Ezek a gyerekek - egyébként tökéletesen érhető módon - az adott lehetőségek közül az egyetlen lehetséges alternatívát választják, hiszen a hatalom, a profittermelés módozatai és a multinacionális gépezetekkel szemben semmiféle politikai, társadalmi, fizikai és művészeti artikulációnak nincs esélye. Az érző és lakható világot kereső fiatalok mentsvára az *acid* parti, a hangár, ahol, még ha nem is ér

hozzá a mellette rángatózóhoz, mégis egy pillanatnyi emberi meleget, ősi közösséget talál.

Ezt a közérzetet fokozza tablettákkal, hogy minél könnyebben becsatlakozzon ebbe a nagy, közös, eksztatikus akol-melegbe. Mert valamilyen oknál fogva mégis annak a másik embernek a jelenléte tartja az emberi életet elviselhető hőfokon. És ezért van szükségünk arra a társadalmi eksztázisra ami felülemelkedik a napi valóságon, és ez a titka az ifjúság mai kultúrájának. Ez lenne hát a mi maradványköznyelvünk, ez a radikális módja az elutasításnak, hiszen itt egy másodpercig sem kérdőjeleződik meg a valós világ, föl se merül, hogy valamin javítani kéne, vagy másképp csinálni. Ha csak pár órára is, de emberként kezdünk funkcionálni, és úgy érezzük, mintha a nappal megcsapolt energiáinkat éjjel regenerálnánk - milyen szimbolikus is ez -, de valójában ez is egy hatalmas pazarlása az emberi életnek.

A drogok ugyanis ahelyett, hogy bekapcsolnának ebbe a metanyelvbe éppen, hogy kialvasztják azt.

Ha értelmes megfigyelést végzünk, és képesek vagyunk a megvilágosodás a *satori* kegyelmére, akkor rájövünk, hogy ezen a világon minden fordítottan igaz..

DM:Eszerint a mai zenei stílusokat a drogok diktálják.

HL: A kémia. Az underground voltaképp itt valósul meg, az iparban. Az ott előállított, hihetetlenül finom, addikciót alig kialakító kémiai szerek a zenei stílusok felett teljes mértékben átvették az uralmat.

A megvalósult kis törzsi köznyelv tehát: belépni a "festménybe" és *ab ovo* eltávozni erről a lakhatatlan helyről. Mondja valaki, hogy nincs igazuk. Jelenleg amúgy a klasszikus *acid* partikhoz képest már rosszabb a helyzet, még ezt a fajta hangárközösséget is el fogjuk veszíteni. Kezdenek teljesen széthullani ezek a kis közösségek is és ami marad az áttevődik a Hálóra.

Hogy megértsük ezt a hétköznapi másvilágot és benne a drogok napi-kultúrát formáló szerepét szerepét, hadd tárjak itt fel valamit.

Az igazi mai *techno* által nem tudatosan használt forgó ritmusok, olykor egytizenhatoddal - egyharmickettessel vannak odébb a metronómütésektől, ezt az eltolást konstans módon, periódusokon keresztül fenntartják, illetve periódusonként a teljes ritmikai képet - az indiai *tablá* kompozíciókhoz hasonlóan - megforgatják. Ez a lényeg, ez a mákony, egy lebegő, ám racionális tudást igénylő szemléletmód ami elvezet a kivánt mennyországhoz. Itt - egyébként pontosan úgy, mint az indiai zenében - az alapritmikai ütemtől való poliritmikai elemelkedés az egész ütemhez képest megfordul, és *x* ütemszám után érkezik meg a periódus egyre, s ez nem más,

mint a valóság legyőzése, a lélek levitációja.

Ez pontosan olyan, mint a 3D-s képek, nézed, nézed, fókuszálsz, aztán egyszerre hirtelen belépsz. A jazz például soha nem vezet el sehova, mert az az onánia nyelve. A gépi techno, vagy a *dub* a kollektív másvilág racionális nyelve, és ezért tökéletesen átemel abba a másik világba.

DM:Ha ez így van és a zene átveszi a drog szerepét, akkor...

HL: Akkor már be se kell venni a drogot. Amúgy is ez a zenének nevezett valami jövője. Mint említettem létezik az az agyhullám-szintetizátornak nevezett szoftver, amely olyan mérőhangokat generál, amellyel bemérhetők az agy *alfa*, *théta* és *béta* hullám-szintjei, és ezeket szinkronba hozva a generátorral és egy háromdimenziós algoritmusokat (lásd *Convolution* vagy a híres *Convovolttron*) alkalmazó térhangzással a saját *alfa*, *béta* stb hullámait szinkronizálhatod a virtuális szintetizátorok hangszíneivel, frekvenciáival. Két hangköteg hirtelen fázisba kerül, eléred az 'agyi G-pontot' és megrendülsz. Biztos voltál már úgy, hogy váratlanul felszökött vagy lezuhant a vérnyomásod és egy másodpercre elvesztetted a kontrollt. Képzeld ezt el órákon keresztül periodikusan, keleties, statikusan monoton ritmussal, hangszínekkel, térakusztikával, ráadásul legszemélyesebb igényeid szerint összepakolva. Tíz perc alatt teljesen transzba hozhatod magad a különböző spektrum felépítésű hangokkal és ezáltal az ember megalkotja a maga privátan pokoli audiomenyországát.

A mostanában eltűnő *breakbeat*-ben például olyan felhangstruktúrájú, éles fűrészhangokat használnak, hogy fülhallgatón vagy élő partikon hallgatva néha szabályosan megtántorodsz, ugyanis pillanatnyi tudatkihagyást (úgynevezett *piknolepsziát*) okoznak.

Ha valaki volna olyan kedves emlékezni *Arkagyij* és *Borisz Strugackij szleg* -jére, megérti, hogy mi történik itt.

Valójában persze mindez a napi tudat *loop*-olt, négynegyedes akusztikus kokainjává züllik az egész az otthoni számítógép virtuális sisakjában a háromdimenziós hangrendszerekkel egyetemben, de ki tud majd ellenállni ennek a lehetőségnek.

DM:Ugyanakkor ezek az erős hatások mégis befelé fordítják a tekintetet.

HL: Mindössze segítenek kiszállni a világból ahol a zene, a test és a lélek hétvégi dezertálásának kívülről stimulált *fitness* praxisává vált.

Nyilvánvaló, hogy az ingerküszöb egyre magasabb, a befelé fordított impulzus

bevétel erősödik, kérdés, hogy egy idő után mit találunk ott belül.

A helyzet az, hogy az ember egyik legcsodálatosabb képességét, a zenélni tudást, amely képes túlmutatni az emberi léten, a zeneipar édes méreggá züllesztette.

DM:Lehet, hogy a drog is olyan, mint a technika: nem arra használjuk, amire való?

HL: A drog ahelyett hogy gyógyítana, ahelyett, hogy a művészetek egyes határterületeinek továbbszélesítését segítené, és azt, hogy az ember akár a genetikai emlékezet szintjéig lebontott ismeretanyaghoz jusson, a mindennapok *holocaust*-jaként jelenik meg. Némelyek szerint a drog a kapitalizmus "*Kondratyev*" ciklusaiban feleslegessé vált és a perifériára lökött emberfelesleg kezelésére szolgál, mint a szex és a kábel Tv vagy a hétköznapi *Virtual Reality*. Ezt túlzásnak tartom, mert ez kevésbé hatékony mintha a társadalmi homeosztázisból kiszelektált szociológiai felesleget berobbantott vulkánkráterekben hamvasztanánk el.

DM:Mely ponton ragadható meg az áttörés a strukturális-szellemi zenebefogadás felől a zsigeri befogadás felé? Milyen korszakok voltak hatvannyolc óta a zenében?

A második világháború után, Amerika új gazdasági birodalmával elindul a zene kvázi-köznyelvivé válásának folyamata. Az addig csupán a magaskultúra résztvevőinek tudatában létező elit nyelv hirtelen szétterül a tömegek felületén. A fogyasztói társadalom fejlődésével párhuzamosan a köznép számára is lehetővé válik a kivételezett szellemi pallérozottságú gyönyörökhöz való hozzájutás, ami természetesen a kulturális termékek azonnali színvonal esésével, kvázi-köznyelvűvé alakulásukkal jár. A modell érvényes más művészeti ágakra is, de maradjunk a zenénél. A komolyzene elveszti vezető szerepét, s helyette kialakul egy egyezményes közkultúra, ami alatt egy ideiglenes zenei nyelv értendő. Ez a zenei kultúra ezer gyökérből táplálkozik - hadd ne soroljam estig - de mégis képes összefoglalni az új világ kihívásait, levezetni az általa keltett szocio-emocionális feszültségeket. Primitívtségében az ősember tűz körüli ugrálásához, eksztázisához hasonlítható, amely elementáris volta miatt tulajdonképpen minden *schönberg*-i, elidegenedett komolyzenei struktúrájánál közelebb áll az emberhez. Én ezt nevezem *Első Hullám*-nak, ez kis ráhagyással *Elvis*-től a *Beatles*-ig terjedő (ez már a hullám vége) *rock and roll*-korszak. A csúcán tombol a pazarló amerikai életforma, szabad és felhőtlen fogyasztás, mindenki isteni érzéssel, ettől is a köznyelviség. Szex, seggrázás, szarvasbikák szexuális tánca a parketten, és olyan egyszerű, az agyat mogyoróvá

zsugorító zenék, amelyektől amúgy a falra mászok. Ellenben a benne résztvevők pozitív érzésekkel élik meg ezt az időszakot, hisz minden korábbi, háború előtti, fülledt, fojtott magaskultúrához képest ez valóban maga volt a tiszta levegő, a szabadság világa. Ebből a szempontból én is nagyra értékelem, bár az akkori videókat visszanézve kissé megrendítő, hogy az anno legpozitívabbnak vélt elemeiben, például *Hendrix* játékában a bomlás, az elfajulás első jeleit is felfedezhetjük. Ő indítja el a torzító, nagyon progresszív, egyre absztraktabb irányú zenélést, a széteffektezett, karcos, gyomorszagató, "*a világ megsérülését*" ábrázoló gitárhangjaival.

Tehát 68 után vagyunk jócskán, a nyugati ifjúsági mozgalmak - melyek véleményem szerint az emberiség utolsó spontán forradalmi voltak - elporladnak az államok ezeréves bástyáin, s ekkor kezdenek előbújni a keleti lidércek a történelem hátsódvaraiból: *Sri Chinmoy, Maharaji, Bhaktivedanta, Maharishi, Moon*-szekta, és így tovább a mai napig és a végtelenségig. Ezek a keleti szörnyek a borzalmas keleti társadalmak összes emberi nyomorúságának évezredes filozófiai *práná* -ját rálehelik a besült mobilitású, kasztosodó, de gyógyulni vágyó nyugati társadalmakra, és a szabadságra kiéhezett szegény ifjúság mindezt persze *ganja*-ként leszívja tüdőre.

A *punk*ből kinövő *new wave*-nek volt egy másfél éve. Számomra ez a *Második Hullám*, termékeny és fantasztikus időszak, amikor kicsiben ugyanaz megtörtént, mint az *Első Hullám* idején. Micsoda világa volt a koncert látogatásoknak, mennyi együttes, klub, csoport, és kis gubó alakult. Egy kis időre megint egyezményes lett minden, persze társadalmilag messze megosztottabban, mint azt megelőzően, hiszen statisztikailag egy sokkal kisebb létszám birtokolta a *new wave*-et. Másfél év alatt ki is herélték természetesen, de soha annyi szabad és független, saját hálózattal rendelkező kiadó nem létezett a világon, mint akkor.

Nagy híve voltam az intellektuális *new wave* pozitív másfél évének. Bírtam az ironikus gúnyukat, ahogy a világ megváltoztatását a paródia eszközeivel képzelik el. A *punk*, ugyanennek a pozitív *Második Hullám*-nak egy mélyebben elhelyezkedő kvázi-köznyelve, viszont megmaradt a társadalom elutasításának és megváltoztatásának radikális kifejezésénél. Itt már megjelennek az önpusztítás elemei (biztosítótűk, korai *piercing* stb.), s ezzel az össztársadalmi agresszió már nem a rendszer megváltoztatására irányul, hanem azt a résztvevők - a hatalom ügyes manipulációja folytán - önmaguk ellen fordítják. A megváltoztathatatlannak tűnő felépítményre saját megsemmisítésükkel reagálnak, de ne felejtsük a társadalmi értelemben alulról jövő, pozitív többletet, ami megint csak általános jellemzője a hullámoknak. Mindig alulról indulnak, és fent hálnak meg.

A (de)evolúciót egyébként rendkívül jól példázza, hogy amíg az *Első Hullám* abszolút globálisan, az ifjúság egész felszínére kiterjed, addig a második már

társadalmi osztályokra hullott szét, ahol a *punk* és a *new wave* intellektuális különbsége miatt a rétegek közötti átjárhatóság csak kérészéletű.

Az acetonos új világ gyökerei a 80-as években keresendők. Számomra a fordulópontot *Michael Jackson Thriller* című videója jelenti, ahol tizenakárhány *zombi* kikel a sírokból, fekete hullabólé fröcsög a pofájukból, és egy kihalt gyárudvaron a haláltánc-discót ropják. Nos, a művelt közönség ezt sokmillió példányban megveszi és elélvez, a bomlásnak ez a színvonala és élvezeti faktora minden egyéb irányzatot elsöpör.

Tulajdonképpen az egész mai zenei világ a diszkóból nőtt ki, helyesebben szűkült *groove*-ok és *loop*-ok egymás utáni halmazaira. Ha megfigyeled a korai, csillogó, agyonhangszerelt instrumentális diszkókat, az összes mai tánczene nyomait felfedezhet.

Ami Európát illeti, '81-82-ben Hollandiában már voltam olyan klubokban, ahol stroboszkóppal, ugyan csak 20-30 percig, de iszonyatos hangerőn nyomta a DJ, és láttam pár különös német techno bandát is, akik baromi korai, primitív dobgépekkel és fülszaggató HiHat-ekkel operáltak. Fél óra után vizes lepedőben vittek el egynéhány drogos pácienszt. És ezeket már *acid* buliknak hívták, szóval korán kezdetét vette az elidegenedés savas verziója. Az összefoglaló *acid* fogalom idővel aztán darabokra hullott, ma már legalább huszonötféle stílus létezik, ami számomra mégis mind ugyanabba a *Harmadik Hullám*-ba tartozik.

A széttört tudatok zenéje ez, a *drum & bass* folyamatos breakelése, folyamatos széttöredezés, kaleidoszkóp. Kéthetes lenyomatban a valóságot hozni: erre nincsenek jobb zenék a Földön, mint ezek a stílusok. És tökéletesen hozzák is a széttört tudat napi élményét. Ezekből a gyerekekből nemcsak az osztársadalmi brutalitás, de az osztársadalmi tehetség is előtör. Különösebb filozófiai és szociológiai ismeretek nélkül, lakmuszpapírként üt át rajtuk a dolog, és ettől művészek. A *drum & bass*-tól kezdve, a különböző stílusok szociológiailag ugyanolyan *feedback*-ek, mert ezek a stílusok egyben a társadalmi rétegek zenei megfelelői is.

Itt is a transzcendenciáikban, elvágódásaikban, világból való exódusukban azonos társadalmi töltésű, de szociológiailag mégis elkülönült stílusokról és azok művelőiről van szó.

A látszólag különös szociológiai mögöttes azonban feltárható: amíg a hatvannyolcasok *ab ovo* egy új világot akartak felépíteni, azt hitték, hogy a jövő a miénk, Holdra szállunk és *Yes*, addig a *New Wave* biztosítótűs *punk*-ja már önmaga elpusztításával válaszolt, de még mindig egy nagyon mélyről jövő, elkeseredett társadalmi küldetéstudattal, végül a *Harmadik Hullám* értelmes gyerekei a hétvégén, szabadidejükben beveszik a bogyót, és szépen kislisszolnak az oldalajtón.

Anélkül, hogy belemerülnék itt a klasszikus zene rendkívüli evolúciójába, amelyet kevésbé borzolt az idők és divatok szele, ne feledkezzünk meg a hivatalosan *Edgar Varèse*-zel kezdődő új komolyzenei fináléről sem, ahol a kölni elektronikus studio majd a stockholmi később az *Ircam* köré csoportosult szerzők kiállították kórusban: ne csak a sárga úton....

Az archívumomban meglévő anyag alapján az a véleményem, hogy ennek az élcsapatnak ki kellett volna mondani : "*noblesse oblige*" és megértenie, hogy több világ és világérzet él egymással egyidőben a Földünkön, s mindezt a fogában átvinnie a túlsó partra.

Nem szerencsés példákat emlegetni de hasznos elfoglaltság az *Ummagumma* 1969-es élő kollegiumi előadása vagy egy *Magma* kompozíció de akár napjainkban a korai *David Tipper* tanulmányozása.

Érdekes összehasonlítani a korabeli avantgard kortárs-zenei koncertek vagy más művész-ellenálló csoportok a társadalom megváltoztatását szimbolikusan sugalló, olykor bohókás performanszainak hatékonyságát egy *Pentagon* kommunikációs szakember vagy akár bármely humán tudomány nyelvezetét egy multi iparvállalat fejlesztőmérnökének a világgépével.

Vessük össze továbbá - bármennyire is közönséges amit mondok - egy előadóművész tevékenységének tudatbefolyásoló hatóerejét mondjuk a *Nestlé* termékmenedzser-logisztikai rendszerének hatékonyságával.

Túlzás amit javaslok, de mégis valami olyasmit kellene létrehoznunk, mint az *Ohio* tengeralattjáró navigációs rendszere, amihez képest az egyébként számomra lenyűgöző *Verdi*-partitúrák gyerekjátékok.

DM:Akkor mégis a hatás növelése hoz megoldást? Mert eszerint mintha Verdi éppen azért maradna le a versenyben, mert nem tud elég jól hatni a zsigerekre. Nincs itt ellentmondás?

HL: Ha csak a partitúrát nézed, akkor van. De amikor azt hallod, hogy egy hihetetlen színekkel felrakott partitúraoldalon azt üvölti *unisono* az énekes, hogy "nyisd ki az ajtót", akkor én elfáradok és gondolkodóba esik az ember, hová hanyatlott ez az európai zenekultúra, miközben egy *virginál* darab a maga három-négy szólamával, vagy akár *Perotinus* a maga két szólamával egy globális rendet tudott közvetíteni. És itt térhetünk vissza beszélgetésünk elejére, *Verdi* már nagy csomagolóművész, mert arról a gazdag partitúra oldalról a zongorán kiderül, hogy csak három hang. Ráadásul nem azt csomagolja, hogy "*Deus meus*", hanem azt, hogy "nyisd ki az ajtót". Vagy nézzük meg az emlegetett, olykor tabuként kezelt *Mahler*-t. Nincs anyag a

partitúráiban. Nincs hang. Ami van: hetven kürt, negyven üstdob.

A fehér zeneszerző a teremtés koronája már átbucskázott a fején de kevésbé látja be, hogy művészek lenni ma már iszonyúan kevés.

Az emberiség és a zene története arról szól, hogy van egy gótikus katedrális a maga racionális transzcendentalizmusával, és mellette haldoklik egy leprás. Ugyanígy maradt.

DM:Tudom, hogy ódkodsz tőle, mégis megkérlek, beszélj saját zenédről bővebben, konkrétan.

Én, mint személyiség - erősen azt képzelem - nem létezem ebben a kérdésben. Az a stratégiám, hogy robotként élvezettel végrehajtom a programot, azt a koncepciót, amit működőképesnek vélek. Ez azon alapul, hogy utánajárok és megtanulom azokat a dolgokat melyek érdekelnek. Érdekel például a japán hangrendszer, úgy tűnik, hogy az előkelő és zárt indiai zenei elit befogadott, mint *vina*-n és *sitar*-on játszó tradicionális zenészt, megtanultam, hogyan kell önteni a jávai gongokat, és hogy milyen hangközöket alkalmaztak a perzsák a XIII. században és - főleg - *miért*. Ezeket összehasonlítom, de persze nem fennkölt tudomány szeretetből vagy művészi küldetéstudatból, hanem csupán csak azért, mert ez a legjobb nekem. A *kecsua* fuvolák hangolása, vagy az ókori görög *aulos* és *kythara* irodalom is idetartozik. Kevés dolog nem tartozik ide... Nagyon idetartozik így például a szintetizátor vagy a nagy orgonák tervezése, építése is.

Az én túlélő stratégiám: elképzelem, mi lett volna, ha időben ocsúdunk és komolyan vettük volna az új rend lehetőségét, és felvillantok egy-egy pillanatot ebből a lehetséges új virtuális rendből. Igyekszem elsajátítani a "másvilági" nyelveket, és összehasonlításukkal vélem megtalálni a közös többszöröst. Azon dolgozom, hogy létező dolgokból egy olyan nemlétezőt hozzak létre, ami valóságos, mert megértettem, megéreztem, hogy ez csak most lehetséges. Úgy valóságos, hogy lehetségesen valóságos, egyben nyilvánvaló, hogy soha nem fog létezni. Kivéve ha valaki meg nem csinálja. Nem unalmas marsbeli nyelvet akarok, hanem egy új, alternatív valóságot. Úgy tűnik azonban, hogy reménytelenül egy nem létező és soha nem is lehetséges világ hajótöröttje maradok.

S engeddd meg, hogy itt behozzam a *mém*-elméletet, ami számomra egy szellemes analógia generátor. 1979 óta a *mém*-jeimen dolgozom, nemcsak zeneileg, hanem meg is festem őket *triptichon*-okon, egyebeken és mozgósobrokban is el akarom készíteni őket, mintha számítógépes animációk lennének, de valós négy dimenzióban. Pillanatnyilag ez erősen leköt. Nehéz ügy, mert olyan anyagokra van szükség, mint a

színes fényre különböző módon szilárduló higany, agyvelőszerű opálos, kocsonyás gumira, színjátszó folyékony üvegyapotra, mely pókhálóként szőhető majd acélként megköt...stb.

Dolgozom már vagy harminc éve egy indiai zenei lexikon összeállításán, csiszolgom a *shruti*-hangközökön alapuló de polifonikus struktúrájú hangrendszer elméletét, ez is régi mániám, itt minden többszólamú összhangzat akusztikailag tiszta felhangsorokból tevődik össze, irogatok a hindusztáni *tála-k* kompozíciós technikájáról, amely valójában a valóság legyőzésének matematikai rendszere, stb.

Erősen foglalkoztat a technika jövője, azon belül is a *memetikus* szintetizátor, amely ha megvalósulna lehet, hogy katasztrófát okozna a Földön.

Egy tehetséges, a *Pentagon* fizetési listáján szereplő magyar úr ugyanis pár éve feltalált egy molekuláris tűt, ami letapogatja az anyagot. Hasonló létezett már különféle lézer és egyéb mintavevőkkel, de itt valóságos molekuláris anyag-mintavétel történik. Gondoljuk most ezt egy kicsit tovább. Nincs más hátra, mint berakni a rendszerbe egy nagyteljesítményű tárolókapacitást, aztán kapcsold ezt össze a fénymásolók egyelőre kétdimenziós, de irtatlan ütemű technológiai haladásával, s máris az anyagszintetizátoroknál köthetünk ki. Korábban a *sampler* tette ezt a hanggal. Itt megvalósul a fogyasztói piacgazdaság igazi ethosza: az egyénre szabott replikáció. A genetika beillesztésével a bioszintetizátorok megjelenése, az *Internet* révén pedig mindezt bárki otthonában materializálhatja az anyagszintetizátor-modemen. Magyarán, ha elegendő pénz van a hitelkártyádon, a molekuláris tű által letapogatott *Crivelli*-festmény a lakásodat díszítheti. Nyilvánvaló, hogy egyetlen darab *Crivelli*-re sem lesz igény, elsősorban mesterséges nemi szerveket, vegyszereket, és egyéb élvezeti tárgyakat, játékokat, szoftvereket és mesterséges lényeket fognak szintetizálni. Látjuk a szoftverek lassan a teljes fizikai valóságot képesek szimulálni, az emberi tudat is a hálózatokba költözik. Kiürülnek a könyvtárak, eltűnnek a gyárak, a dolgok elidegenedve elanyagtalanodnak, minden átmegy a hálóra, ahonnan idővel minden realizálhatóvá válik, ráadásul egyénre szabva. Így néz ki a fogyasztói világ paradicsoma. Kisállat, fogkrém, modulárisan összerakható épület, anyahajó, soha nem látott minőségű termékek hada érhető így el semmi perc alatt.

A *mém*-generátorral - amely a művészetnek is veszélyes fegyvere lenne - ugyanakkor az összkollektív társadalmi valóságot lehetne manifesztálni. Az aggyal összekötött szkennerek, az anyagszintetizátorok *consociator*-os vezérlése a *mém*-ek fizikai materializációját jelentheti, melyek megjelenése a jelenlegi emberi társadalmakban csak katasztrófát okozna, nem pedig egy új emberfajta szellem-ökológiai egységének és környezetének mindennapjait.

DM: Az ember azt várná, hogy aki Hozzád hasonlóan nem kis időt töltött Indiában, az életformává teszi és hirdeti a védikus tanokat. Te a jelek szerint ezen is túlléptél. A keleti tanok sem kínálnak alternatívát Európában?

HL: Európa mozgékony társadalma a városállamokkal, gyarmatokkal, székesegyházakkal, örlőmalmaival és munkamegosztásával az emberi együttélés-viszony egy egészen másik útjára lép mint India mozdulatlan faluközösségekkel átszőtt világa, ahol a legnagyobb intellektuális erénynek a közösségből - olykor megfelelő életkorhoz kötött - *sadhu*, *yoga*, és remeteként történő eltávozás számított, s ahol a társadalom szellemi krémje a kollektív cselekvések perifériájára centrifugálódik.

Európában a tulajdon nem más mint döntésszféra s a döntésszféra - *ecce homo* - nem más mint személyiség(építés), tehát a birtoklás: azaz a személyes isten, a polifonikus zene, a páncélos lovag, heraldika, a katedrális és az atomtengeralattjáró.

Ezzel szemben Indiában, az ezer arctalan *buddha* és hindu isten és *bodhisattva*-k pantheisztikus és személyes tulajdon nélküli világában, az egyén számára egyetlen szabadság létezik; a belső szabadság.

E szabadság elérésének egyik technikája *yoga*, tehát az amikor az ember, az elidegenedés *möbius* „tudatú társadalmi” lényé átbucskázik a fején.

Így az emberi együttélési módok egyik legnyomorultabbjában, a korabeli indiai társadalomban az értelmiségnek a *yoga* egy fantasztikus eszköz volt arra, hogy az újjászületések borzalmas láncolatát (*samsára*) legyőzze és az alávetettség és a test legyőzésének a "helyes" életmódjával elérje-kiérdemelje, hogy erre a világra soha többet ne kelljen újjászületnie.

A képzelt szabadság és a befelé vezető út zenei rendszere az emberi fájdalom hihetetlenül kifinomult exodusa, az évezredes módszer, hogy a valóságot legyőzzük itt, Indiában válik a legkollektívebb és egyben a legszemélyesebb zenei nyelvvé. Paradoxon, mivel az individuális európa zenekari muzsikusi és előadói egy személytelen rendszer - az orchestra - apró és névtelen csavarjaivá válnak, addig India személyiségmentes, despotikus világában megindult annak a fantasztikus építménynek kialakulása, mely akár a nyolc védikus filozófiai iskolához, akár a nagy mester-zenészek genealógiáján alapuló klasszikus indiai zenéhez vezetett.

Ugyanakkor mára már látható, hogy a fééreértett nagy keleti tanítások implantációi hová vezetnek. A *T-modell* ipari forradalma és az ennek megfelelő minőségű "*emberi jogok*" - azaz a fogyasztói anyagcsere globális emberi joga - mindenki számára lehetővé teszi, hogy tudatának természetét korlátlan mennyiségben - a keleti

despotikus rendszerekben ismeretlen módon - rázúdíthassa a (nem) szabad piac szelektív hatékonyságával a világra.

Így lesznek egyre többen az utánzók utánzóí, nagy tanítások lélekmentői, a jelenségek hamis *holo*-udvarának lovagjai és művészei, szimbolikusan azt mondanám lassan már csak a Solaris "*vendégei*" vesznek körül minket, ha ezt érti még valaki itt körülöttem.

Minél hűebben követjük valamely tan vagy tradíció tanítását, annál inkább beletapossuk magunkat egy immanens mocsárba, annál kevésbé leszünk képesek arra, hogy igent mondjunk valami másra is. A nagy tradíciók átvevői és hívei csakis nemeket mondanak. Épp azt a mocsarat termelik újra, amelytől szabadulni óhajtanak. Min medítál a *jógi*? Hogy megváltsa a világot? Nem hinném, ugyanis a lelke kialvásán fáradozik. *Yajnavalkiya brahmin* zenetudós (i. u. VI. század, Észak-India) írja: "*Ha tisztában vagy a hangok és a ritmus törvényeivel, akkor rálépsz a hazafelé vezető útra*".

Kell ennél világosabb beszéd?

Hadd említsem a mi házunktájáról példaként az Amerikában kiagyalt *Tensegrity* gyakorlatát, ez egy szellemi energiasugarat fejlesztő gyakorlatsorozat és filozófia. Ennek tanítása szerint az ember individuális tudata nem az agyában, hanem azon kívül, valahol egy másik dimenzió tér-idejében bolyong, és egy energiasugár segítségével áll kapcsolatban az egyébként *zombi*-ként lézengő üres emberi testtel. A "tanítás" szól még az emberiségen élősködő ún. "vetődőkről" (*flyers*), akik - *Alien* parazitákként - az emberi világ, indítékaink és érzelmeink minden rosszának szintentartói, ezenkívül tudatunk és intézményeink használói, szól továbbá a minden gondolatunk és az emberi ego "beépítésért" felelős *poltergeist* típusú parazita fluidiumokról, melyek valójában szerintem az emberi arcra tapadó, és annak szájába halált koitáló *Alien-mém* tojás szimbólumai, vagy akár az "*Éhség*" porladó-bomló csontvázait bevonó zöld színű penészek, a "*Zoo*" bomló állattetemeinek vagy *Hans Bellmer* és *H. R. Giger* grafikáinak filozófiai megtestesülései.

Gondoljunk itt újra arra, hogy a valóságot hogyan, vagyis milyen jól modellezi az emberi agy mint *mém*-generátor.

Eközben kénytelen vagyok megérteni a szívszorító fájdalmat és a vágyakozást az elveszett paradicsom után. Kétségkívül hiányzik a kollektív zenei extázis, amely személyiségünknek azt a zugát töltötte be, amely emberré tesz bennünket. De egyben biztos vagyok: egy tibeti *Bon*-szentencia vagy a *veda*-k mellreszívása nem oldja meg sem az egyén sem a társadalom problémáit. Ahogyan nem oldotta meg soha, semmilyen hitbéli paradigma.

DM:Akkor mi oldja meg?

HL: Abban biztosak lehetünk, hogy új *Messiás* nem jön, és nem lesznek több globális forradalmak. Az ökológiai kollapszus mellett itt van a nyakunkon a piacgazdaság és az általa hordozott, de ez ideig meg nem haladott parlamenti demokrácia összes gyakorlati és ideológiai problémája.

Hatvannyolc óta ismerik az ózonlyukat, mégis csak a nyolcvanas évek közepén voltak szívesek bevallani. *Novaja Zemlja*-ban huszonötezer bádoghordó plutónium hever a tenger fenekén, köszönjük meg a földi élet szempontjából nélkülözhetetlen hadseregeknek.

Persze idővel az egész ki fogják halászni, az egyetemes, uniformizált fogyasztói rendszer és annak békéje a "*Pax Perisztaltika*" érdekében, s mivel a fogyasztói hemiszférát szükséges fennt tartani, ezért az egész hasznosítható ökoszférát átszűrjük majd ezek a nagy társaságok, mint ahogy az ózonlyuk bevarrását már el is kezdték.

Igy függ össze a zene sorsa a tengerek nagy átöblögetésével.

Mindez természetesen nem az emberekért vagy a zenéért, nem a tiszta vízért és levegőért, hanem a rendszer életben tartása érdekében teszik. Viszont amikor megtelik a Földön a fogyasztói tégely, és már mindenhol mindenki fogyasztó, akkor majd bezárul egy történelmi kör. A termelési mód globálissá válásával egy expanziós rendszer, melyet a növekedés éltet, elérkezik a növekedése végéhez. Akkor olyan végtelen bomlás lesz a Földön emberben, tudományban, művészetben, hogy ahhoz képest a mostani káosz egyenesen paradicsomnak tűnik majd.

Hogy ennek a világnak egyetlen elemét idézzem, egykoron úgy fogják kezelni a génállományt, mint egy írógépet, tudják majd a 'leütések' következményeit, s onnantól kezdve szétesik az emberi kultúra és az ismert világ. A nyugati társadalom megkövült kaszt-világából elszabadul az egyén besült tudata, és a közérzete, divat- és kultúraigénye, valamint a mágneskártyájának banki fedezete fogja megszabni, hogy a genetika adta lehetőségeket mire használja.

Hogy mellel meggyógyítanak vele embereket, vagy éppen kitolják az életkort, az csupán melléktermék. Az ifjúság teljes külalakját a napi divat szerint formálják majd kívánságra, az akkori patkócipő igazi szaru lesz a lábakon, de csak két hétig, mert utána majd ezüstszerű denevér fülekre, illetve aranyzöld gyíkbőrre támadhat kínzó igény. Még harminc év, és olyan testrészeid lesznek, amelyet parancsolsz, fantasztikus divatok lesznek, igazi lila köröm, igazi krokodilszem, a hónod alá tetovált géntérképed kódja alapján teszem azt két hét alatt teljesen meggyógyítják májrákodat egy célgyógyszerrel, valamilyen szintetizált molekuláccsal. Részemről egészen bizonyosra veszem, hogy teljesen átépítik az emberi testet. Az összes

szükségtelen alkotóelemet leépítik, eltűnik a bélrendszer egy része, a fogazat mai formája, átalakul csontrendszer összetétele, megújulnak az izomtónus vezérlések és áthangolják a hormonháztartást. Ez azért legalább ötven év, de az ember fokozatosan megszabadul a testétől, az biztos. Az élettartamot kitolják 150-160 évre, annál tovább nem valószínű, mert a sejtbe beépített *mitokondriális* időórát nem lehet csak úgy átállítani, bár nincs kizárva, hogy idővel ezt is megoldják. Végül is csak öregember lesz a Földön. Képzeld el, milyen az agyad 150 éves korodban? Kívülről enzimkezelt, szoláriumozott sima arcbőr, feszes hús, belül csillószőrös, penészes agyvelő.

Nyilvánvaló, hogy isten mint *omnipotens*, a történelem előtti és feletti fogalom messianisztikus entitása képzeletünkben az emberi kultúra szerves része. E fogalmi rendszer alapján azonban úgy vélem ez a világ nem magyarázható és érthető meg, mert az tökéletesen ellentmond a *Jóisten* létének.

Itt a Földön a szertartások és hiedelmek az emberi agy és képzelet szimbólumteremtő ektoplazmáiként egy értelemmel belakható világ helyett léteznek: valamennyi holt nemzedék hagyománya lidércnyomásként nehezedik az élők agyára a legnagyobb közös emberi-társadalmi rossz szociális tömbje alá begyűrt individuum, a bebábozott Én napi-történelmi gyakorlataként.

Ennek a szövevényes és halálos törvények szerint működő planetáris rendszernek a működése abban a pillanatban érthetelenné válik, ha beviszünk egy irracionális de *omnipotens* elemet - a *Jóistent* - ebbe a rendbe, amely idáig logikus volt: ugyanis éppen az irracionális elemek egyeduralma révén vált a mi világunk ilyenné.

A *Tízparancsolat* olyan emberek számára készült, akik öltek, loptak és hazudtak. Én hiszek egy olyan emberben, akinek nincsen szüksége *Tízparancsolatra*, *Bibliára* és *Koránra* vagy az úgynevezett tradicionalitásra, mert önmagától tudja, hogy ölni vagy hazudni nem jó. Nincs szüksége mimikrire, mert tudja, ahhoz, hogy a világ lakható helyé váljon nincs szükség a Jóistenre, nincs szükség katonaságra, nincs szükség egyházakra se nagyvállalatokra.

Amit látok: egyre többen vannak, akik ezt felismerik.

Vagy nem ismerik fel, de úgy élnek. És ha ez a felismerés elterjed, valami történni fog.

(2003. június)